

Катерина Пономарьова,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

Особливості нових вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови

Анотація

У статті проаналізовано особливості нових вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи з української мови. Зокрема, зазначено зміни щодо способів перевірки та оцінювання результатів навчання.

Вимоги до оцінювання, перевірка навчальних досягнень.

Аннотация

В статье сделан анализ особенностей новых требований к оцениванию учебных достижений учащихся начальной школы по украинскому языку. В частности, отмечено изменения, касающиеся способов проверки и оценивания результатов обучения.

Требования к оцениванию, проверка учебных достижений.

Annotation

In the article the analysis was fulfilled for the new requirements to estimation of the learning achievements of primary school pupils in Ukrainian language study. It was pointed in particular the changes concerning the methods of checking and estimations of the results of learning.

Requirements to estimation, learning achievements checking.

Нові вимоги до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів розроблено на засадах компетентнісного підходу, який передбачає спрямованість навчального процесу на формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

Державним стандартом початкової загальної освіти (освітня галузь «Мови і літератури») і новою навчальною програмою з української мови для 1-4 класів визначено, що основна мета початкового курсу української мови полягає у формуванні комунікативної компетентності, складниками якої є:

– досвід мовленнєвої діяльності;

- знання про мову й мовлення;
- орфографічні й пунктуаційні вміння;
- графічні навички письма.

Зазначені складники є **об'єктами** перевірки й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з української мови.

Досвід мовленнєвої діяльності охоплює здатність слухати і розуміти текст, аудіативні вміння, здатність будувати діалогічні та усні й письмові монологічні висловлювання (переказ, твір), читати доступні тексти.

Перевірка **аудіативних умінь** (слухання-розуміння тексту) здійснюється шляхом прослуховування художнього тексту і виконання тестових завдань, що стосуються його змісту, послідовності подій, головної думки. Обсяги текстів, згідно з програмою, відповідають таким нормам:

- у 2 класі – 120-200 слів;
- у 3 класі – 220-300 слів;
- у 4 класі – 320-400 слів.

Тести для перевірки аудіативних умінь мають такі характеристики:

- у 2 класі – 4 запитання з двома варіантами відповідей;
- у 3 класі – 6 запитань з трьома варіантами відповідей;
- у 4 класі – 6 запитань з чотирма варіантами відповідей.

Звертаємо увагу на те, що в 4 класі в тестових завданнях пропонується по 4 варіанти відповідей. Ці зміни зумовлені такими чинниками: по-перше, згідно з теорією тестології об'єктивність тесту можлива за умови наявності в закритих тестових завданнях не менше чотирьох варіантів відповіді; по-друге, для проведення моніторингів якості освіти різних рівнів (міжнародного, всеукраїнського, регіонального) використовуються тестові завдання саме з такою кількістю варіантів відповідей; по-третє, в 5 класі випускникам початкової школи доведеться виконувати тестові завдання саме такого формату. Тому в 4 класі доцільно готувати учнів до виконання цих завдань.

Використання меншої кількості варіантів відповідей у завданнях для 2-3 класів зумовлене тим, що в цей період молодші школярів тільки вчаться виконувати завдання такого типу.

Оцінювання тестових завдань, призначених для перевірки аудіативних умінь, здійснюється таким чином:

- у 2 класі виставляється по 3 бали за кожну правильну відповідь;
- у 3-4 класах – по 2 бали за кожну правильну відповідь.

Перевірка **діалогічного мовлення** здійснюється шляхом побудови учнями діалогів, обсяги яких мають відповідати таким нормам:

- у 2 класі – 3-4 репліки;
- у 3 класі – 4-5 реплік;
- у 4 класі – 5-6 реплік.

Зазначаємо, що вказані обсяги розраховані на двох учасників діалогу. При цьому не враховуються формули мовленнєвого етикету (слова ввічливості, форми звертання).

Монологічне мовлення перевіряється шляхом побудови усних та письмових переказів і творів.

Для переказів слід використовувати тексти визначених навчальною програмою обсягів, а саме:

- у 2 класі – 40-50 слів;
- у 3 класі – 50-70 слів;
- у 4 класі – 70-100 слів.

Обсяги учнівських творів, відповідно до програми, мають бути такими:

- у 2 класі – близько 40 слів;
- у 3 класі – близько 60 слів;
- у 4 класі – 60-80 слів.

За усні та письмові перекази й твори виставляється одна оцінка – за зміст. Грамотність письмових зв'язних висловлювань оцінюється вербально.

Перевірка **навички читання** здійснюється лише в 1 класі (у 2-4 класах цей вид перевірки проводиться на уроках літературного читання). Під час перевірки беруться до уваги:

- спосіб читання (буквами, складами, цілими словами);
- правильність;
- виразність;
- швидкість (на кінець 1 класу – 20-30 слів за хвилину);
- розуміння змісту прочитаного.

Знання про мову й мовлення перевіряються в кінці вивчення мовного розділу шляхом проведення тестових контрольних робіт, які мають такі характеристики:

- у 2 класі пропонується 5 завдань: 3 закритих (з трьома варіантами відповідей) і 2 відкритих;
- у 3 класі – 8 завдань: 4 закритих (з трьома варіантами відповідей) і 4 відкритих;
- у 4 класі – 8 завдань: 4 закритих (з чотирма варіантами відповідей) і 4 відкритих.

Звертаємо увагу на те, що в контрольних роботах для 2 класу збільшено кількість відкритих завдань до двох (раніше пропонувалось одне відкрите завдання) і в результаті загальна кількість становить п'ять завдань. У 4 класі, на відміну від попередніх критеріїв оцінювання, в закритих тестових завданнях пропонується по 4 варіанти відповідей (було по три варіанти).

Оцінюються запропоновані тестові роботи таким чином:

- у 2 класі за кожне закрите завдання виставляється 2 бали, за відкрите – 3 бали;
- у 3-4 класах за закриті завдання виставляється по 1 балу, за відкриті – по 2 бали.

За допущені у відкритих завданнях орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила знімається 1 бал.

Перевірка **орфографічних і пунктуаційних умінь** здійснюється шляхом списування текстів і написання диктантів.

Обсяги текстів для списування й диктантів, згідно з програмою, повинні бути такими:

- у 1 класі – 20-30 слів;
- у 2 класі – 30-50 слів;
- у 3 класі – 50-70 слів;
- у 4 класі – 70-90 слів.

При оцінюванні диктантів та списаних текстів береться до уваги грамотність, каліграфія і культура оформлення письмової роботи.

Грамотність оцінюється за поданою нижче шкалою:

- 1 бал – 9 і більше помилок;
- 2 бали – 8 помилок;
- 3 бали – 7 помилок;
- 4 бали – 6 помилок;
- 5 балів – 5 помилок;
- 6 балів – 4 помилки;
- 7 балів – 3 помилки;
- 8 балів – 2 помилки;
- 9 балів – 1 помилка;
- 10 балів – 1 негруба помилка або 2-3 виправлення;
- 11 балів – 1 виправлення;
- 12 балів – без помилок і виправлень.

Звертаємо увагу на те, що від оцінки за грамотність віднімається 1-2 бали за недотримання каліграфії і/або культури оформлення роботи.

На основі списаного тексту здійснюється також оцінювання **графічної навички**. При цьому в 1 класі беруться до уваги каліграфія (форма, розмір, нахил, поєднання букв) і дотримування учнем гігієнічних правил. Оцінюються зазначені показники вербально.

У 2-4 класах оцінювання графічної навички здійснюється в балах. До уваги беруться – форма букв, їх розмір, нахил, поєднання, а також культура оформлення роботи і швидкість письма. За кожний із зазначених шести показників виставляється по 2 бали.

Швидкість письма рекомендуємо перевіряти таким чином: розпочинати списування тексту учні повинні одночасно за сигналом учителя. Через 3 хвилини педагог дає команду зупинитись, поставити олівцем вертикальну лінію після останнього списаного знака (букви, коми, крапки тощо) і продовжити списування тексту. Під час перевірки виконаної роботи вчитель підраховує кількість знаків до позначеної олівцем лінії, ділить отриманий результат на 3 хвилини й одержує таким чином середню швидкість письма кожного учня.

Норми швидкості письма визначені програмою і становлять:

- у 2 класі – 16-25 знаків/хв;
- у 3 класі – 26-35 знаків/хв;
- у 4 класі – 36-45 знаків/хв.

Під час оцінювання **ведення робочого зошита** з української мови беруться до уваги каліграфія, грамотність, культура оформлення робіт, робота над помилками. За кожний із зазначених чотирьох показників виставляється від 1 до 3 балів (наприклад, якщо всі роботи в зошиті виконані каліграфічно правильно, то за цей показник виставляється 3 бали, якщо в роботах трапляються окремі помилки в написанні чи поєднанні букв – виставляється 2 бали, за значні порушення каліграфії – 1 бал, у разі, якщо роботи в зошиті виконані некаліграфічно, за каліграфію виставляється нуль балів).

Оцінювання роботи над помилками слід здійснювати таким чином: 3 бали виставляється, якщо після кожної перевіреної вчителем роботи наявна робота над помилками в такому вигляді: виписане слово, в якому було допущено помилку, після нього записано 2-3 слова на це саме правило і речення зі словом, у якому була помилка. Якщо учень записав тільки слова –

виставляється 2 бали. Коли виписане лише слово, в якому була помилка, ставиться 1 бал. За відсутності робіт над помилками виставляється нуль балів.

Оцінку за ведення зошита заносять до класного журналу і враховують як поточну.

Зведений перелік перевірних робіт, які проводяться в 1-4 класах, подано в таблиці.

Вид перевірки	1 клас		2 клас		3 клас		4 клас	
	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.
Аудіювання	–	–	1	1	1	1	1	1
Діалог	–	–	1	–	1	–	1	–
Усний переказ	–	–	–	1	–	–	–	–
Усний твір	–	–	–	–	–	1	–	1
Читання	–	1	–	–	–	–	–	–
Письмовий переказ	–	–	–	–	–	1	1	–
Письмовий твір	–	–	–	–	–	–	–	1
Мовні знання й уміння	–	–	2	2	2	2	2	2
Диктант	–	–	1	2	2	2	2	2
Списування	–	1	1	1	1	1	1	1
Державна підсумкова атестація	–	–	–	–	–	–	–	1
Загальна кількість перевірок за семестр	–	2	6	7	7	8	8	9

Звертаємо увагу на те, що в кінці 4 класу змінено спосіб перевірки писемного мовлення: замість письмового переказу учні повинні писати твір.

Пропонуємо взяти до уваги деякі **загальні методичні поради** щодо перевірки й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів з української мови:

– письмові контрольні роботи в початкових класах проводяться на другому або третьому уроці за розкладом в середині робочого тижня, не більше однієї роботи в день, а протягом тижня – не більше двох;

– недоцільно проводити на одному уроці дві перевірні роботи;

– усі письмові роботи навчального і контрольного характеру слід перевіряти до наступного уроку;

– після перевіреної роботи повинна бути робота над помилками, виконана колективно під керівництвом учителя чи самостійно;

– виправлення різних видів помилок рекомендується здійснювати такими способами: 1) графічно неправильно написану літеру вчитель підкреслює й на полях чи в окремому рядку для практичного вправлення дає зразок правильного їх написання (під час формування графічних навичок допускається виправлення форми літери з метою вказування, де саме учень припускається помилки, неправильність нахилу помічається похилою лінією поряд із буквою, яку дитина написала неправильно); 2) граматичні та пунктуаційні помилки вчитель підкреслює і виправляє власноруч; 3) стилістичні й лексичні – підкреслює хвилястою лінією (на наступних уроках найтипівіші з ним колективно обговорюються, внаслідок чого неправильно побудовані речення удосконалюються й записуються в зошит);

– до виправлення помилок у письмових роботах учитель може підходити диференційовано: у зошитах учнів, які навчаються на достатньому й високому рівнях, підкреслити слово з помилкою, в інших учнів – підкреслити помилку. Саме виправлення пропонується зробити учням під час виконання роботи над помилками. Виправляти записи повністю потрібно в зошитах учнів, які неспроможні зробити це самостійно. Такий підхід до перевірки учнівських зошитів потребує повторного їх перегляду.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти (електронний ресурс). – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/newstmp/2011/20_04/12/

2. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – с. 10-70.

3. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи: метод. рек. / Н. М. Бібік, О. Я. Савченко, Т. М. Байбара [та ін.]; за заг. ред. О. Я. Савченко; уклад. А. М. Заїка. – К.: Почат. школа, 2002. – С.26-35.